

Udstillingen Friedhof und Grabmal, Düsseldorf 1954

Kirkegårdsinspektør, cand. hort. Volmer Rud Nielsen

På foranledning af „Gesellschaft für christliche Kultur“ åbnedes i september i Düsseldorf en udstilling over emnet nutidig kirkegårds- og gravmælekultur. Der var samlet såvel en foto-udstilling med let internationalt tilsnit af forskellige kirkegårdsarbejder, som en udstilling af færdige mønstergravmæler. De udstillede arbejder skulle ikke blot opfylde de æstetiske fordringer til opgavens løsning, men tillige være gennemtrængt af kristeligt åndsindhold. Øvrige retningslinier for emnevalg og lignende var ikke givet.

Selv om det umiddelbart skulle formodes, er „Gesellschaft für christliche Kultur“ ikke nogen landsforening, men et selskab af interesserede med virke for byen Düsseldorfs højnelse af den kristelige kultur. På baggrund heraf virkede udstillingen forbavsende både i størrelse og kvalitet. Dens forskelligartethed var vel nok en følge af, at tilrettelæggelsen nok så meget beroede på lægmænds alt omspændende interesse for sagen, som fagmandens eventuelt lidt mere tilbageholdenhed i antal af emner til fordel for en større uddybning af en enkelt sag.

Foto-udstillingen fandt sted på Staatlichen Kunstakademie. Det bedste bidrag var uden tvivl selskabets egen udstilling, nobel i udførelse, enkel i emnevalg, alene

nye gravmæler fra westphalske kirkegårde. Af format var gravmælerne tilpas små, og form, udsmykning og indskrift oftest fint samarbejdet. Som forventet var en del ikke efter dansk smag, men der var meget lærerigt imellem. Særligt huskes flere arbejder af billedhuggerne *Alfred Huber* og *Willi Stadler*, der havde udsmykket gravmælerne med små og enkle relieffer, bygget over bibelske motiver. Denne afdeling af udstillingen burde ved given lejlighed langt flere have mulighed for nærmere at kende.

Fra *Tyskland* var tillige vist mindre betydende billeder fra *Ohlsdorf kirkegård* i *Hamborg*, ligesom forsorgen for krigsgravene havde en afdeling indenfor denne særlige gren af kirkegårdsvæsenet.

England viste soldaterkirkegårde, samt billeder fra en kirkegård i *Crewe*, hvor det udprægede kristeligt betonedede var lidt vanskeligt at finde. Det samme kan siges om billeder fra *Finland*, der viste grave for faldne tyske soldater under første verdenskrig.

Holland havde udstillet foto af gravmæler, både med og uden forbindelse med udstillingens formål. Fælles for dem alle synes udførelsen vanskelig at bedømme. Som eneste land viste *Holland* tillige forskellige planer af nyere kirkegårde

Fig. 67 (tv.) og 69 (th.).
Gravmæle i tilhugget
diabas af
Anton Woger,
for- og bagside.

Fig. 68 (midte):
Gravmæle i sandblæst
wirbelauer marmor
af Fa. Thust.
Se også billedet
foregående side.
Alle foto:
Volmer Rud Nielsen.

og konkurrenceprojekter, hvis ophavs- mænd tydeligt havde været på studietur i Malmø.

Schweiz og *Danmark* delte en montre med foto, af schweiziske gravstedsanlæg og nye gravmæler, hvis kvalitet og hensyn til udstillingens formål må sideordnes med det bedste; af danske urnegrave, som en stedkendt kunne identificere til Vestre kirkegård i København, alt var nydeligt, men uden forklaring over det, man ville vise.

I nogenlunde nærhed af udstillingen fandtes afdelingen med de udskrevne mønstergravmæler på den gamle Golzheimer kirkegård. Opstillingen var udført og vedligeholdtes af byens parkvæsen, hvorunder den nu nedlagte kirkegård henhører.

Medens man mange steder herhjemme forsøger at undgå de polerede gravsten, som helhed taget de ordinære, blankt polerede forsider, var man her gået en anden vej, og havde bedt sten- og billedhuggere finde frem til slibningsmetoder, der både kunne fremhæve og klæde de forskellige stens struktur og samtidig gøre dem egnede til at opstilles mellem sten af anden forarbejdning. Resultatet var i store træk en matslibning af stenenes samlede overflade, hvoraf flere firmaer havde opnået fine resultater. Stenenes udsmykning med kristelige symboler var i så høj grad gennemført, at oplysninger om den afdøde i mange tilfælde var underordnet behandlet.

Udstillingens værdi som øjeblikkeligt resultat kan altid drøftes, og dette især set fra og ført over på fremmede forhold. Selskabets hovedtanke, at give den nuværende kirkegårdskultur et mere kristeligt præg, var i hvert fald for gravmælernes vedkommende nået et skridt fremad. Om arbejdet kan udvides og føres ud i det praktiske liv, afhænger nok af selskabets evne til ved gentagelser at videreføre arbejdet i stadig fornyet og forbedret skikkelse.

Røster fra graven

Konservator Peter Linde

Ved adskillige lejligheder har man ved at åbne ældgamle gravkister inde i kirker fundet beskrevne blyplader ved ligene inde i selve kisten. De graverede indskrif-

Fig. 70.
Indskriftplade fra
Faaborg, 1654.

ter gav navnet på den døde, måske hans data og måske flere oplysninger. Eks- empler er jo godt kendt: Kong *Valdemar den Store* i Ringsted, ærkebiskop *Absalon* og hans bedstefader *Skjalm Hvide* i Sorø, biskop *Peder Vognsen* i Århus, kong *Knud den Hellige* i Odense, biskopperne *Otin- kar*, *Notulius* og *Asger* i Ribe og Roskilde- borgeren *Vilhelm* i Roskilde. Nogle af disse blyplader er jo stadig i behold, andre er blevet væk. Fra udlandet kender man den samme skik, den at lægge en indridset indskrift ned ved liget i kisten, men overalt synes skikken at være hørt op omkring året 1250, da den romanske tid gik over i den gotiske.

Fra vor Frue Klosters tomt i Roskilde kendes en blykiste, i hvis låg der er gra- veret navnet på den døde i kisten. Det har været en fornem nonne i det fornemme kloster. Men den skik at sætte indskrift uden på kisten som her på kistelåget, synes også kun at være blevet benyttet i den romanske tid og så igen fra Renais- sanceetiden, som et enkelt eksempel fra den gotiske tid kunne man jo endelig nævne dronning *Margrethes* sarkofag i Roskilde domkirke, men ellers nøjedes man i den periode med at sætte gravskrif- ter oven over graven.

Fig. 71.
Holmens kirkes krypt,
København.